

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

ALAIN DE BOTTON

Eseuri de îndrăgostit

Traducere din engleză de
OANA CRISTESCU

HUMANITAS
fiction

Capitolul I

Fatalism romantic

1. Setea noastră de destin nu este nicăieri mai puternică decât în viața noastră romantică. Prea adesea forțați să împărțim patul cu cineva care nu ne poate înțelege sufletul, nu putem fi oare iertați dacă trăim cu convingerea (contrar tuturor regulilor epocii noastre luminate) că într-o zi ne este scris să întâlnim femeia sau bărbatul visurilor noastre? Nu ni se poate trece cu vederea o anumită credință superstițioasă într-o creatură ce s-ar dovedi rezolvarea jinduirii noastre neîncetate? Și, deși rugăciunile noastre pot rămâne veșnic fără răspuns, deși ciclul sumbru al neînțelegerii reciproce se poate dovedi fără sfârșit, dacă cerurile se vor milostivi totuși de noi, atunci chiar trebuie să atribuim simplei coincidențe întâlnirea cu prințul sau prințesa? Sau putem, măcar o dată, să abandonăm cenzura rațiunii și să interpretăm acest lucru ca fiind nici mai mult, nici mai puțin decât o parte inevitabilă a destinului nostru romantic?

2. Într-o dimineață de început de decembrie, fără nici un gând despre dragoste sau poveste, eram așezat în secțiunea „economy“ a unui avion British Airways care-și făcea zborul de la Paris la Londra. Tocmai trecuserăm de coasta Normandiei unde pătura norilor de iarnă lăsase locul unei neîntrerupte întinderi de strălucitoare ape albastre. Plictisit și incapabil să mă concentrez, luasem în mână revista publicată de linia aeriană, înghițind pasiv informații despre hoteluri și facilități aeroportuare. Zborul avea ceva liniștitor – zumzetul înfundat al motoarelor,

interiorul cenușiu al avionului, zâmbetele pralinate ale angajaților. Un cărucior cu gustări și băuturi se apropia de mine pe intervalul dintre scaune și, deși nu-mi era nici foame, nici sete, mă umplea de vagul sentiment de anticipare pe care ți-l dau mesele în avion.

3. Într-un fel destul de morbid, pasagera din stânga mea își luase căștile de pe urechi ca să studieze instrucțiunile de siguranță din buzunarul scaunului din fața ei. Acestea descriau situația unui accident ideal, cu pasageri care cad în ordine și calmi pe pământ sau în apă, cu doamne care-și scot pantofii cu tocuri înalte, cu copii care-și umflă dibaci vestele de salvare, fuselajul avionului intact, kerosenul miraculos de neinflamabil.

4. — O să murim cu toții dacă chestia asta cade, ce prostii tot spun ăștia? a întrebat femeia, fără a se adresa cuiva anume.

— Cred că face oamenii să se simtă mai în siguranță, i-am răspuns, pentru că eram singurul ei interlocutor.

— Să știi că nu-i chiar cel mai rău fel de a muri, foarte rapid, mai ales dacă te lovești de sol și stai pe locurile din față. Am avut un unchi care a murit într-un accident de avion. Știi pe cineva care să fi murit așa?

Nu știam, dar n-am avut timp să-i răspund, pentru că tocmai atunci o stewardesă (ignorând îndoielile de natură etică tocmai exprimate despre cei care o angajaseră) ne-a oferit masa de prânz. Am cerut un pahar cu suc de portocale și aveam de gând să refuz o farfurie cu sandviciuri, când tovarășa mea de călătorie mi-a șoptit:

— Acceptă-le. Le mănânc eu, mi-e foame de mor.

5. Avea păr castaniu, tuns atât de scurt încât îi lăsa la vedere ceafa, și ochi mari, de un verde acvatic, care refuzau să privească într-ai mei. Purta o bluză albastră și-și pusese pe genunchi

un pulover gri. Umerii îi erau mici, aproape fragili, și unghiile jupuite trădau faptul că și le rodea des.

— Ești sigur că nu te las flămând?

— Absolut.

— Scuză-mă, nici nu m-am prezentat, mă numesc Chloe, a anunțat ea și mi-a întins mâna peste brațul fotoliului, cu un formalism înduioșător.

A urmat un schimb de date biografice; Chloe mi-a spus că fusese la Paris ca să participe la un târg. În ultimul an lucrase ca designer pentru o revistă de modă din Soho. Studiase la Royal College of Art, se născuse la New York, dar se mutase în Wiltshire în copilărie, iar acum (la 23 de ani) locuia singură într-un apartament din Islington.

6. — Sper că nu mi-au pierdut bagajele, a spus Chloe când avionul începuse să coboare către Heathrow. Tu nu ai spaima asta, că o să-ți piardă bagajele?

— Nu mă gândesc la asta, dar mi s-a întâmplat o dată, de fapt de două ori – o dată la New York, și o dată la Frankfurt.

— Doamne, detest să călătoresc, a oftat Chloe, mușcându-și vârful degetului arătător. Și mai tare detest sosirile, am o fobie a sosirilor. După ce am fost plecată o vreme, întotdeauna îmi imaginez că s-a întâmplat ceva îngrozitor în lipsa mea, s-a spart o țevă de apă, sau mi-am pierdut serviciul, sau mi-au murit cactușii.

— Ai cactuși?

— Mai mulți, am trecut printr-o fază. Falici, știu; mi-am petrecut o iarnă în Arizona și am făcut o favoare pentru ei. Tu ai vreun animal de casă?

— Am avut niște pești.

— Ce s-a întâmplat cu ei?

— Acum câțiva ani locuiam cu o prietenă. Cred că era geloasă sau ceva de genul ăsta, pentru că într-o zi a oprit chestia aia care ventilează acvariul și au murit cu toții.

7. Conversația a ondulat fără țință, dându-ne ocazia de a întrezări fiecare câte ceva din caracterul celuilalt, ca acele scurte priveliști pe care le vezi pe un drum șerpuitor de munte – asta înainte ca trenul de aterizare să atingă pista, înainte ca pilotul să pună motoarele în revers, înainte ca avionul să ruleze către terminal, unde și-a vărsat încărcătura în sala aglomerată. Până când mi-am adunat bagajele și am trecut de vamă, mă îndrăgostisem de Chloe.

8. Până nu ai murit (iar atunci devine o imposibilitate practică), este dificil să spui că cineva e iubirea vieții tale. Dar la puțină vreme după ce o întâlnisem, nu părea deloc nepotrivit să vorbesc despre Chloe în acești termeni. Nu pot să spun cu siguranță de ce, dintre toate emoțiile și dintre toți potențialii lor recipienți, ar fi fost brusc dragoste ceea ce simțisem pentru ea. Nu pot pretinde să cunosc dinamica interioară a acestui proces și nici nu pot valida aceste cuvinte prin altceva decât prin autoritatea experienței trăite. Pot doar să spun că la câteva zile de la întoarcerea mea la Londra, Chloe și cu mine am petrecut o după-amiază împreună. Apoi, cu câteva săptămâni înainte de Crăciun, am luat cina într-un restaurant din vestul Londrei și pe urmă, ca și când ar fi fost cel mai straniu și cel mai firesc lucru pe care-l puteam face, am încheiat seara făcând dragoste în apartamentul ei. Ea și-a petrecut Crăciunul cu familia ei, eu m-am dus în Scoția cu niște prieteni, dar ne-am trezit telefonându-ne unul altuia în fiecare zi, uneori și de câte cinci ori pe zi, nu ca să ne spunem ceva anume, ci pur și simplu pentru că amândoi simțeam că nu mai vorbiserăm așa cu nimeni până atunci, că tot restul fusese compromis și automatizare, că abia acum eram în stare să înțelegem și să ne facem înțeleși – că așteptarea (mesianică în sine) se terminase cu adevărat. Am recunoscut în ea femeia pe care o căutasem cu stângăcie toată viața, o ființă ale cărei calități mi se prefiguraseră în vise, al cărei zâmbet și ai cărei ochi, al cărei

simț al umorului și al cărei gust în materie de cărți, ale cărei spaime și a cărei inteligență se potriveau perfect cu idealul meu.

9. Și pentru că ajunsesem să simt că eram atât de potriviți unul pentru celălalt (nu numai că-mi sfârșea frazele, îmi completa viața) nu puteam accepta ideea că întâlnirea cu Chloe fusese o simplă coincidență. Mi-am pierdut capacitatea de a privi problema predestinării cu scepticismul brutal cu care se presupune că trebuia s-o privesc. Deși nu eram de obicei superstițioși, Chloe și cu mine am început să ne agățăm de o serie de detalii, oricât de banale, pentru a confirma ceea ce deja simțeam în mod intuitiv; *că eram destinați unul altuia*. Am aflat că amândoi ne născuserăm pe la miezul nopții (ea la 23:45, eu la 1:15), în aceeași lună a unui an par. Amândoi cântaserăm la clarinet și jucaserăm în producții școlare ale *Visului unei nopți de vară* (ea fusese Helena, eu un aghiotant al lui Tezeu). Amândoi aveam pistrui la degetul mare al piciorului stâng și o carie în același molar din spate. Amândoi aveam obiceiul de a strănuta din cauza luminii puternice și de a scoate ketchupul din sticlă cu cuțitul. Aveam chiar aceeași ediție din *Anna Karenina* în bibliotecă (vechea ediție Oxford) – detalii poate minore, dar nu erau ele temeiuri suficiente pe care niște credincioși să-și construiască o nouă religie?

10. Sublimând existența în semnificație, am atribuit timpului un simț narativ pe care acesta nu-l poseda inerent. Chloe și cu mine am mitologizat întâlnirea noastră din avion, transformând-o într-un plan al Afroditei, Actul I, Scena i, al celei mai clasice și mitice structuri narative: povestea de dragoste. Din momentul nașterii amândurora, părea că o voință gigantică din ceruri ne modificase subtil orbitele astfel încât într-o zi să ne întâlnim în avionul Paris–Londra. Fiindcă pentru noi se adeverise, ne permiteam să ometem nenumăratele povești care nu se întâmplaseră, romanțuri care nu fuseseră niciodată

scrise pentru că cineva pierduse avionul sau numărul de telefon. Ca și istoricii, eram fără greș de partea a ceea ce se petrecuse, ignorând natura fortuită a oricărei situații și, ca atare, ne făceam vinovați de a construi narațiuni grandioase, Hegel-ii și Spengler-ii vieților noastre. Asumându-ne rolul de narator (cel care apare post-factum), transformaserăm prin alchimie întâlnirea din avion într-un eveniment plin de înțeles, atribuind vieților noastre un grad neplauzibil de cauzalitate. Procedând astfel, ne făceam vinovați de cel mai mistic sau, ca să fiu mai blând, de cel mai literar demers.

11. Evident, ar fi trebuit să fim mai raționali. Nici Chloe, nici eu nu zburam frecvent între cele două capitale, nici nu ne programaserăm respectivele călătorii din vreme. Chloe fusese trimisă la Paris de către conducerea revistei ei în ultima clipă, pentru că editorul adjunct se îmbolnăvisese, iar eu mă dusesem numai pentru că misiunea pe care o avusesem la Bordeaux se terminase cu câteva zile mai devreme și-mi permisesse să petrec câteva zile la Paris cu sora mea. Cele două linii aeriene naționale care aveau curse între Charles de Gaulle și Heathrow ne ofereau șase zboruri între nouă dimineața și prânz în ziua aleasă pentru întoarcere. Dat fiind faptul că amândoi doriserăm să fim înapoi la Londra după-amiaza devreme în ziua de 6 decembrie, dar fuseserăm nehotărâți până în ultimul moment ce zbor să luăm, în zorii zilei probabilitatea matematică de a ne afla amândoi în același avion (deși nu neapărat pe locuri alăturate) ar fi fost 1 la 36.

12. Mai târziu, Chloe mi-a spus că intenționase să prindă zborul Air France de zece și jumătate, dar, pe când ieșea din cameră s-a întâmplat să observe că o sticlă de șampon din bagaj curgea, așa că a trebuit să reîmpacheteze, pierzând astfel zece minute prețioase. Până când cei de la recepție i-au prezentat nota,

i-au verificat cartea de credit și i-au găsit un taxi, era deja nouă și un sfert, și șansele de a prinde zborul Air France se diminuaseră. Când, după ce a trecut printr-un blocaj de trafic lângă Porte de la Villette, a ajuns în sfârșit la aeroport, pasagerii se îmbarcaseră deja și, pentru că nu avea chef să aștepte următorul Air France, s-a dus la terminalul British Airways, unde și-a făcut tichetul de îmbarcare pentru avionul de 10:45, în care (din propriile mele motive) mă aflam și eu.

13. Apoi, computerul a jonglat cu întâmplarea în așa fel încât a plasat-o pe Chloe pe locul 15A și pe mine alături, pe locul 15B (vezi fig. 1.1). Ceea ce ignoraserăm când am început să discutăm pe deasupra foii cu instrucțiuni de siguranță era minuscula probabilitate ca discuția noastră să aibă loc. Cum nu era prea probabil ca vreunul dintre noi să zboare la clasa „club“, și cum existau 191 de locuri în clasa „economy“, și lui Chloe îi fusese atribuit locul 15A, iar mie, absolut din întâmplare, locul 15B, probabilitatea teoretică de a fi așezați unul lângă altul (deși șansele de a intra în vorbă nu pot fi calculate) era de 110 din 17 847, un număr reductibil la o probabilitate de 1 la 162,245.

Figura 1.1 – Boeing 767 al British Airways

14. Dar, evident, aceasta era numai probabilitatea de a fi așezați unul lângă altul dacă ar fi existat doar un zbor între Paris și Londra, dar cum existau șase și cum amândoi ezitaserăm între cele șase, dar îl aleseserăm pe acesta, probabilitatea trebuia în continuare înmulțită cu acel 1 din 36, rezultând în

final că probabilitatea întâlnirii dintre mine și Chloe, într-o dimineață de decembrie, într-un Boeing 767 al British Airways să fie de 1 la 5 840,82.

$$\begin{aligned} [p=1/36 \rightarrow 110/17\,847 &= 1/162(245) \rightarrow \\ \rightarrow 1/162,245 \times 36 &= 1/5\,840,82] \end{aligned}$$

15. Și totuși se întâmplase. Calculele, departe de a ne convinge prin argumente raționale, n-au făcut decât să întărească interpretarea mistică a faptului că ne-am îndrăgostit. Dacă șansele ca un eveniment să se petreacă sunt deosebit de slabe și cu toate acestea evenimentul se petrece, nu este oare scuzabil să invoci o explicație fatalistă? Atunci când dau cu banul, probabilitatea de 1 la 2 mă împiedică să pun pe seama lui Dumnezeu capul sau pajura. Dar când e vorba de o probabilitate atât de redusă ca cea în care Chloe și cu mine am fost implicați, o probabilitate de 1 la 5 840,82, părea imposibil, cel puțin din postura de îndrăgostit, să fi fost altceva decât soarta. Ar fi fost nevoie de o minte mult mai limpede pentru a privi fără superstiție enorma improbabilitate a unei întâlniri care s-a dovedit a ne schimba viețile. Cineva (la zece mii de metri altitudine) trebuie să fi tras sforile în ceruri.

16. Există două metode prin care cineva poate explica evenimente care țin de domeniul șansei. Abordarea filozofică se limitează la motive primare, guvernate de legea briciului lui Ockham, care spune că rațiunile din spatele evenimentelor trebuie restrânse în așa fel încât să nu depășească stricta necesitate cauzală. Aceasta înseamnă să cauți motivele care explică în mod imediat ce s-a întâmplat – în cazul meu probabilitatea ca eu și Chloe să primim locuri alăturate în același avion, și nu poziția lui Marte relativ la Soare sau structura unui destin romantic. Dar abordarea mistică nu rezistă tentației de a se juca cu teoriile mai vaste ale universului. O oglindă cade de pe perete și se sparge în mii de bucăți. De ce s-a întâmplat asta?

Cuprins

Capitolul I	
<i>Fatalism romantic</i>	5
Capitolul al II-lea	
<i>Idealizarea</i>	16
Capitolul al III-lea	
<i>Subtextul seducției</i>	22
Capitolul al IV-lea	
<i>Autenticitatea</i>	34
Capitolul al V-lea	
<i>Minte și trup</i>	45
Capitolul al VI-lea	
<i>Marxism</i>	53
Capitolul al VII-lea	
<i>Note false</i>	66
Capitolul al VIII-lea	
<i>Dragoste sau liberalism</i>	76
Capitolul al IX-lea	
<i>Frumusețe</i>	87
Capitolul al X-lea	
<i>Exprimarea iubirii</i>	95
Capitolul al XI-lea	
<i>Ce vezi la ea?</i>	105

Capitolul al XII-lea	
<i>Scepticism și credință</i>	112
Capitolul al XIII-lea	
<i>Intimitate</i>	116
Capitolul al XIV-lea	
<i>Confirmarea „eului“</i>	126
Capitolul al XV-lea	
<i>Intermitențele inimii.</i>	139
Capitolul al XVI-lea	
<i>Teama de fericire.</i>	153
Capitolul al XVII-lea	
<i>Contrații</i>	162
Capitolul al XVIII-lea	
<i>Terorism romantic.</i>	172
Capitolul al XIX-lea	
<i>Dincolo de bine și de rău</i>	181
Capitolul al XX-lea	
<i>Psihofatalism</i>	191
Capitolul al XXI-lea	
<i>Sinuciderea</i>	200
Capitolul al XXII-lea	
<i>Complexul lui Isus.</i>	205
Capitolul al XXIII-lea	
<i>Elipsa</i>	211
Capitolul al XXIV-lea	
<i>Învățămintele iubirii</i>	216